

افکار فلاسفه‌ی بزرگ

نویسندگان:

ویلیام ساهاکیان

و

می‌بل لوئیس ساهاکیان

مترجم:

دکتر گل‌بابا سعیدی

انتشارات آزاد مهر

سرشناسه : ساهاکیان ویلیام / Sahakian William s.
عنوان و پدیدآور : افکار فلاسفه‌ی بزرگ / نویسندگان: ویلیام
ساهاکیان، می‌بل لئو ساهاکیان؛ مترجم گل‌بابا سعیدی
مشخصات نشر : تهران: آزادمهر، ۱۳۸۶
مشخصات ظاهری: ۲۲۴ ص.
شابک : 964-8477-36-1

فهرست‌نویسی : فیبا

یادداشت : عنوان اصلی: Ideas of the great philosophers,
c1966

موضوع : فلسفه

شناسه افزوده : ساهاکیان، می‌بل لویس Sahakian, Mable lewis
شناسه افزوده : سعیدی، گل‌بابا، ۱۳۱۰ - مترجم
رده‌بندی کنگره : ۱۳۸۶ ۷ الف ۲ س / B۲۹
رده‌بندی دیویی : ۱۰۸
شماره کتابخانه ملی: ۴۹۵۷۴ - ۸۵ م

انتشارات آزادمهر ۶۶۹۶۶۹۱۸

نام کتاب: افکار فلاسفه‌ی بزرگ
نویسندگان: ویلیام ساهاکیان، می‌بل لئو ساهاکیان
مترجم: دکتر گل‌بابا سعیدی
نوبت چاپ: اول ۱۳۸۶
شمارگان: ۱۲۰۰
شابک: ۹۶۴-۸۴۷۷-۳۶-۱
چاپخانه: آینده

لیتوگرافی: باهر گرافیک ۶۶۴۶۴۵۶۹

آدرس: خیابان انقلاب، خیابان اردیبهشت، بن‌بست شهرزاد، پلاک
۲۱۶، واحد ۲،

تهران: صندوق پستی ۷۶۷-۱۳۱۴۵، انتشارات آزادمهر

فهرست مندرجات

خطاهای زبان احساسانی.....	۲۷	پیش‌گفتار مترجم.....	۹
خطای ابهام.....	۲۷	درباره‌ی این کتاب.....	۹
خطای سخن دوبهلر.....	۲۸	پیش‌گفتار.....	۱۱
خطای ابهام در سخن.....	۲۸	بخش اول	
تصویر خطای سخن.....	۲۹	نظریه‌ی شناخت، ارزش‌شناسی.....	۱۳
خطای سخن ترکیبی.....	۳۰	معیار حقیقت.....	۱۴
خطای تقسیم.....	۳۱	عادت.....	۱۴
خطای انتزاع ذهنی نادرست.....	۳۲	سنت.....	۱۵
خطای ناپیوسته و نامربوط.....	۳۲	زمان.....	۱۶
خطای اتکای توّسل به غفلت.....	۳۳	احساسات و عواطف.....	۱۶
خطای اتکا و توّسل به دلسوزی.....	۳۴	غریزه.....	۱۷
خطای توّسل به اعتبار و شهرت.....	۳۴	ظنّ قوی یا گمان قریب به یقین.....	۱۸
تکیه بر قدرت.....	۳۵	وحی.....	۱۸
توّسل و اتکای به ریشخند و استهزاء ..	۳۵	قانون اکثریت.....	۱۹
اتکا بر نوده‌ها.....	۳۶	اجماع «اتفاق آراء».....	۲۰
خطاهای مادی گوناگون.....	۳۶	واقع‌گرایی ساده.....	۲۰
خطای تضادف.....	۳۷	تطابق و همخوانی.....	۲۱
خطای تضادف معکوس.....	۳۷	افتداز، مرجعیت.....	۲۱
خطای علیّی.....	۳۸	معیار عمل‌گرایی و سردمندی حقیقت.....	۲۲
خطای استنتاج.....	۳۸	استحکام و انسجام صرف.....	۲۳
پرسش‌های مرکب و گوناگون.....	۳۹	توافق و انسجام کامل.....	۲۴
دادخواست «اصل دادخواهی و ترخّم».....	۴۰	ارتباط منطقی.....	۲۵
خود آن را انجام بده.....	۴۰	خطاهای مادی استدلال.....	۲۶
خطای اقتدار نابجا.....	۴۱	خطاهای زبان‌شناسی.....	۲۷

خطای ژنتیکی، تکوینی ۴۱	والاثرین نیکی، خوشبختی و سعادت زندگی
خطای قیاس ۴۲	 ۵۸
گواه نابینا و ناقص ۴۲	راه خوشبختی ۵۸
خطای عاطفی ۴۲	عالی‌ترین شکل خوشبختی ۵۹
خطای شرطی معکوس ۴۳	طبیعت سه جانبه‌ی انسان ۵۹
قضایای متناقض ۴۳	تعادل و میانه‌روی در همه‌ی اشیاء ۶۰
مسئله‌ی حقیقت ۴۴	فضایل اخلاقی ارسطو ۶۰
تعاریف حقیقت ۴۴	عمل درست ۶۲
مفاهیم حقیقت ۴۵	فلسفه‌ی لذت‌پرستی «اپیکور» ۶۲
نظریه‌ی تطابق حقیقت ۴۵	فلسفه‌ی لذت‌پرستی سیرناتیک ۶۳
نظریه‌ی ارتباط منطقی حقیقت ۴۶	اپیکوریان «مکتب اپیکوری» ۶۳
نظریه‌ی اصالت عمل حقیقت ۴۷	حزم و دوراندیشی ۶۴
نظریه‌ی معنایی حقیقت ۴۸	درد و مرگ ۶۴
نظریه‌ی اصالت هستی حقیقت ۴۸	فلسفه‌ی رواقی اپیکتیئوس ۶۵
نسبیت حقیقت در مقابل عینیت ۴۹	تن در دادن و تحمل کردن رواقی ۶۶
حقیقت به عنوان امر نسبی ۴۹	اراده‌ی خطل‌ناپذیر و استوار ۶۷
شک‌گرایی ۵۰	مسائل و مشکلات زندگی ۶۸
حقیقت به عنوان عینیت و امر خارجی ۵۱	فلسفه‌ی رواقی جنسی ۶۹
بخش دوم ۵۳	فلسفه‌ی سردگرایی «جرمی بنتام» ۶۹
اخلاق و فلسفه‌های حیات ۵۳	لذت‌پرستی کمی ۷۰
فلسفه‌ی سقراط ۵۴	فلسفه‌ی خبریرین ۷۰
خود را بشناس ۵۵	حساب جامع کلی لذت‌گرایی ۷۱
فضیلت دانش است ۵۶	چهار اصل اخلاقی ۷۱
فضیلت خوشبختی و سعادت است ۵۶	اصالت نفع «جان استوارت میل» ۷۲
فلسفه خودسازی ارسطو ۵۷	معیار اخلاقی ۷۳
طبیعت بیراهه نمی‌رود و بهبوده نیست ۵۷	شهود باوری امانوئل کانت ۷۵

فهرست / ۵

اخلاقی اشرافی	۷۵	سازمان دولت شایسته و آرمانی	۹۲
امر مطلق یا قاطع	۷۵	آموزش و پرورش در دولت شایسته و	
استقلال اراده	۷۷	آرمانی	۹۳
مقام و عظمت بشر	۷۷	حکومت اشرافی سیاسی	۹۴
افراد آدمی «اهداف عالی»	۷۸	فلسفه‌ی سیاسی ارسطو	۹۵
شرّ به عنوان امر زاید و طفیلی	۷۸	هدف دولت، حکومت	۹۶
جهان، عنصری که اساساً اخلاقی است	۷۹	دولت شایسته و خوب	۹۶
فلسفه‌ی بدبینی شوپنهاور	۷۹	اعتدال و میانه‌روی سیاسی	۹۸
بدبینی	۸۰	فلسفه‌ی حقوقی «سنت توماس	
رهایی از شرّ، رستگاری انسان	۸۱	آگونیاس»	۹۸
اخلاق ترحم و دلسوزی	۸۱	شدّت عمل و عدم اطاعت از قوانین مدنی	
فلسفه‌ی طبیعی فردریک نیچه	۸۲	کشور	۹۹
اخلاق بردگی در مقابل اخلاق سروری	۸۲	قانون طبیعی	۱۰۰
مرد برتر، اَبَرمرد	۸۴	قانون ابدی، جاودانی	۱۰۱
چنین گفت زرتشت	۸۴	قانون مثبت	۱۰۲
فلسفه‌ی وفاداری و اخلاص رویس ...	۸۵	قانون ملی و بین‌المللی	۱۰۲
وفادار بودن به وفاداری	۸۵	فلسفه‌ی سیاسی ماکیاوول	۱۰۳
واقع‌گرایی اخلاقی «جرج ادوارد مور» ..	۸۶	شاهزاده امیر	۱۰۴
غیرقابل تعریف بودن نیکی	۸۸	اشکال دولت	۱۰۴
مغالطه یا قیاس کاذب طبیعت‌گرایانه ..	۸۸	فلسفه‌ی سیاسی «توماس هابز»	۱۰۵
بخش سوم - فلسفه اجتماعی،		حقوق طبیعی	۱۰۶
سیاسی و حقوقی	۹۰	تساوی انسانی	۱۰۶
جمهوری افلاطون	۹۰	قانون طبیعی	۱۰۷
ارتباط میان دولت و افراد	۹۱	قرارداد اجتماعی	۱۰۷
فضایل چهارگانه‌ی اصلی	۹۱	قوانینی که از قرارداد اجتماعی نشأت	
طبیعت و نقش عدالت	۹۲	می‌گیرد	۱۰۷

۱۲۶	وحدت‌گرایی	۱۰۹	لویاتان
۱۲۶	طبیعت‌گرایی مذهبی	۱۱۰	فلسفه‌ی دموکراتیک «ژان ژاک روسو»
۱۲۷	مسئله‌ی وجود خداوند	۱۱۱	آزادی و برابری
۱۲۸	مبحث سبب‌شناسی	۱۱۱	حقّ قطعی و ملّم حاکمیت
۱۲۹	استدلال مبتنی بر شناخت جهان	۱۱۲	اراده‌ی عمومی
۱۲۹	استدلال کلامی	۱۱۲	فراراد اجتماعی
۱۳۰	استدلال و احتجاج از طرح و نظم	۱۱۳	فلسفه‌ی حقوقی هگل
۱۳۰	استدلال توافق و انطباق	۱۱۳	«دولت» ایده و نظریه‌ی الهی و اخلاقی
۱۳۲	استدلال هستی‌شناسی	۱۱۴	دولت، یک سازمان
۱۳۴	برهان و استدلال ارزشی	۱۱۵	قانون اساسی
برهان ارزش‌ها، احتجاج و استدلال	۱۱۵	پادشاهی	
ارزشی	۱۱۷	بخش چهارم - فلسفه‌ی مذهب	
استدلال مذهبی تجربی	۱۱۸	مفاهیم و برداشت‌هایی درباره‌ی خدا	
استدلال و برهان معرفت‌شناسی	۱۱۹	چند خداگرایی	
ارزش‌شناسی	۱۲۰	یک خدایی	
برهان انسان‌شناختی	برستش همه‌خدایی - آیین وحدت وجود		
لادری‌گرایی و الحاد و خداوند	۱۲۰		
ناباوری	۱۲۱	توحید و یکتاپرستی	
الحاد و خدا ناباوری	۱۲۲	اعتقاد به خدای یکتا	
نظریه‌ی بی‌نظمی و وجود هرج و مرج در	۱۲۲	خداگرایی طبیعی	
جهان	۱۲۴	طبیعت‌گرایی لاهوتی مابعدالطبیعه	
استدلال ناشی از ترس	۱۲۴	اومانیزم، آئین طبیعت باوری	
استدلال ناشی از تکامل	۱۲۴	اومانیزم انسان باوری و مذهب اصالت بشر	
استدلال انسان‌انگاری خداوند	۱۲۵		
چه کسی خدا را آفرید	۱۲۵	انگارگرایی غیرشخصی	
برهان واقع‌گرایی ساده	۱۲۶	واقع‌گرایی لادری «ندانم‌گشی»	

فرابدیده‌گرایی.....	۱۴۴	بخش پنجم - متافیزیک.....	۱۵۹
تعامل‌گرایی، عمل متقابل دو طرفه....	۱۴۴	شاخه‌های سنتی، قدیمی و یا کهنِ ماورای	
ذات و جوهرگرایی.....	۱۴۵	طبیعت.....	۱۶۰
مسئله‌ی ذهن (تن).....	۱۴۶	فلسفه‌ی شناخت‌شناسی.....	۱۶۰
دوگانه‌گرایی متافیزیکی.....	۱۴۶	ماورای طبیعی پیش از دکارت.....	۱۶۱
نظریه‌ی توازن جسم و روان.....	۱۴۷	پست‌مدرن «پسانت‌جدّ متافیزیک، رنسه	
هماهنگی از پیش تثبیت شده «لایب		دکارت».....	۱۷۱
نیتس».....	۱۴۸	ثنویت ماورای طبیعی «دکارت».....	۱۷۱
نظریه‌ی اختیار الهی.....	۱۴۸	عقل‌گرایی فاره‌ای.....	۱۷۳
همه پدیده‌گرایی.....	۱۴۹	وحدت‌گرایی روحی و جسمی «بندیکت	
بقا، ابدیت.....	۱۴۹	اسپینوزا».....	۱۷۳
شکل‌های ساختگی و تصّمی بقا.....	۱۵۰	مکتب همه‌روانی «گاتفرید ویلهلم لایب	
بقای اجتماعی.....	۱۵۰	نیتس».....	۱۷۴
بقای زیستی.....	۱۵۱	تجربه‌گرایی «جان لاک».....	۱۷۷
بقای غیرشخصی.....	۱۵۱	ایدئالیسم آرمان‌گرایی «جرج برکلی» ..	۱۸۰
براهین و دلایل در مقابل بقا.....	۱۵۲	فلسفه‌ی شکاکیت «دئیوید هیوم»	۱۸۲
اندیشه‌ی متناقضانه و پرشور.....	۱۵۲	فلسفه‌ی ایدئالیسم نقادِی «کانت».....	۱۸۳
منشأ پست.....	۱۵۳	ایدئالیسم مطلق «جرج ویلهلم فردریک	
شک‌گرایی دانشمندان.....	۱۵۳	هگل».....	۱۸۶
مفهرم مجموعه‌ی متناهی.....	۱۵۳	آرمان‌گرایی و ایدئالیسم ارادی بدینی، «آرتور	
براهین و استدلالات بقا و ابدیت.....	۱۵۴	شرپنهاور».....	۱۸۸
استدلال بر پایه‌ی قیاس.....	۱۵۵	بخش ششم - انواع فلسفه.....	۱۹۱
کلّیت و جامعیت عقیده.....	۱۵۶	ماتریالیسم دیالکتیک.....	۱۹۲
مسئله‌ی شر.....	۱۵۶	کمونیسم.....	۱۹۴
خوش‌بینی.....	۱۵۷	انقلاب بزرگ.....	۱۹۵
بدینی.....	۱۵۸	ثوری ارزش کار.....	۱۹۵

پراگماتیسم، ابزارگرایی و اصالت ابزار. ۱۹۶	جهان به عنوان دوستدار و یار ارزش‌ها ۲۱۶
معیار پراگماتیستی حقیقت. ۱۹۷	پس‌دیدارشناسی و اصالت پدیداری و نمودشناسی. ۲۱۷
نظریه‌ی پراگماتیستی حقیقت. ۱۹۸	فلسفه‌ی وجود و درست آئینی جدید. ۲۲۰
ابزارگرایی. ۱۹۸	فلسفه‌ی وجودی مشخص و شناخته شده. ۲۲۰
انسان‌گرایی. ۱۹۹	بشر و آزادی اراده. ۲۲۰
پراگماتیسم. ۱۹۹	فلسفه‌ی عقل ناباورى و خردستیزی. ۲۲۱
مذهب ثبوتی «مثبت‌گرایی کلاسیکی». ۲۰۰	ذهنیت و درون‌نهادی چون حقیقت و واقعیت. ۲۲۲
اثبات‌گرایی منطقی مکتب تحلیلی. ۲۰۱	نمایه. ۲۲۳
مکتب تحلیلی. ۲۰۲	
انتمیسم منطقی. ۲۰۳	
فیزیک‌گرایی. ۲۰۳	
علم‌گرایی. ۲۰۳	
اصل و قانون بررسی و پژوهش. ۲۰۴	
رۀ تئوری محرک اخلاق. ۲۰۴	
مدرسی‌گرایی جدید، «توماسیسم» جدید. ۲۰۵	
مدرسی‌گرایی. ۲۰۶	
توماس‌گرایی جدید. ۲۰۶	
روش مدرسه‌ای پژوهش و تحقیق. ۲۰۷	
فلسفه‌ی بودن (هستی). ۲۰۷	
وجود خداوند. ۲۰۸	
تئوری تکامل مکتب توماس. ۲۰۹	
واقع‌گرایی معتدل و میانه. ۲۰۹	
فلسفه‌ی اجتماعی توماس‌گرایی. ۲۰۹	
واقعیت‌گرایی جدید و انتقادی. ۲۱۰	
واقع‌گرایی جدید. ۲۱۱	

پیش‌گفتار مترجم

قومی متفکرند اندر ره دین

قومی به گمان فتاده در راه یقین

ترسم از آنکه بانگ آید روزی

کای بی‌خبران راه نه آن است و نه این

کتابی که در برابر دیدگان خواننده‌ی عزیز، قرار دارد، نوشته‌ی دو فیلسوف معاصر به اسمی، «ویلیام ساهاکیان» و «می‌بل لوتیس ساهاکیان»، می‌باشد؛ که با تدریس و مدیریت دپارتمان فلسفه در دانشگاه‌های آمریکا و انگلیس و با توجه به سوابق علمی و اندیشه‌های عمیق فلسفی خود، توانسته‌اند در زمینه‌ی فلسفه‌های مذهب و سیستم‌های اخلاقی و حقوقی و روان‌شناسی شخصیت، به تألیف آثار ارزنده‌ای بپردازند. کتاب حاضر، خود گواه صادقی بر اندیشه‌ی عمیق و بینش وسیع آنان در مسائل مهم فلسفی است که در یک نوشته‌ی مختصر توانسته‌اند، خلاصه‌ی نظریات فلاسفه‌ی بزرگ را در مسائل مختلف، بیان دارند. شایسته است به ترجمه‌ی قسمتی از متن که اشارت کاملی بدین معنی دارد، به شرح زیر پرداخته شود:

درباره‌ی این کتاب

در این کتاب مختصر، مؤلفان، افکار فلاسفه‌ی بزرگ را در ارتباط با تجربه و ارزش‌های اخلاقی انسان، خلاصه می‌کنند. همه‌ی مسائل عمده فلسفه، از معرفت‌شناسی و منطق، فلسفه‌های حیات، فلسفه‌ی سیاسی و حقوقی، فلسفه‌ی مذهب و مابعدالطبیعه، مورد بحث قرار می‌گیرند. بخش پایانی، نظریات مکاتب مهم فلسفی را ارائه می‌دهد. بنابراین، خواننده به آسانی، افکار اساسی اندیشمندان برجسته‌ی جهان از روزگاران نخستین تا کنون، درباره‌ی خیر و شر، خدا و جهان، حقیقت و زیبایی، طبیعت و مانند آن،

روابط انسانی، ذهن و تن، بقا، اراده‌ی آزاد و سایر علایق اساسی انسان را خواهد دریافت. هر یک از شش قلمزو ایده‌ی کتاب یکی از جنبه‌های مهم فلسفی را مورد بحث قرار داده که می‌توان آن را جداگانه و مستقل مطالعه نمود. یک مطالعه‌ی اندیشمندانه از همه‌ی کتاب، بینشی در مورد مسائل حیرت‌انگیز فراهم خواهد نمود که بزرگ‌ترین اذهان جهان را، به چالش و مبارزه طلبیده و هنوز هم ما با آن مواجه هستیم.

خلاصه، همان‌گونه که در آغاز مقدمه به شعر عمر خیام، اشارتی رفت؛ چه بجا است در پایان آن از «ابوالعلاء معری» یاد نمود که وی فقدان مقیاس را علت اختلاف رای و عقیده می‌داند و در میان فرقه‌های مردم، اتحادی نمی‌بیند، و چنین می‌سراید:

و شکک فی الایجاب والنفی معشر

خیاری جرت خیل الضلال بهم سمعاً

فنحن و هم فی مزعم و تشاجر

و یعلم ربّ الناس اکذبنا زعماً

یعنی: گروهی در نفی و اثبات، مردم را دچار شک کرده و با مرکب گمراهی، در وادی حیرت پیش رفتند. ما و آنها در پندار و نزاع به سر می‌بریم. خدا می‌داند کدام یک از ما دروغگوتر است. در این مورد تشابه کاملی در افکار ابوالعلاء و عمر خیام، مشاهده می‌گردد؛ چه هر دو برآنند که حقیقت امور از ادراک بشر، پوشیده است. از این رو عمر خیام در شعر دیگری بدین معنی اشاره می‌کند:

آنان که محیط فضل و آداب شدند در جمع کمال، شمع اصحاب شدند
ره زین شب تاریک نبردند به سرگفتند فسانه‌ای و در خواب شدند
آری، در کرانه‌ی بیکران عالم حیات، تنها، باید به درگاه بی‌چون ایزد متان
پناه برد و از وی خواست که ما را از هرگونه انحراف و ضلالت، حفظ
نموده و در اندیشه‌ی بهین و ایمان راستین به حق، در کنف حمایت خود
پایدار بدارد.

پیش‌گفتار

فلسفه را اصطلاحاً، به ارزیابی انتقادی همه‌ی واقعیات تجربی، تعریف کرده‌اند. در این تعریف، واژه‌ی انتقادی، بدین معنی اشارت دارد: که فیلسوف باید همه‌ی داده‌ها و قضایا را با دقت زیاد در نظر بگیرد و از هر نوع تمایل و تعصب برکنار باشد. اما واژه‌ی کلیدی که دقیقاً وظیفه‌ی فیلسوف را تعیین می‌کند، ارزیابی است. فیلسوف همه‌ی واقعیات‌های منتخب تجربه را که در رشته‌ی تخصصی وی قرار دارد، توصیف می‌کند؛ در نتیجه عمل ارزیابی است که فلسفه را از سایر اصول متمایز می‌سازد. مثلاً، دانشمند سیاسی، اعمال دولت را بدان‌گونه که در واقع وجود دارند، توصیف می‌کند. بدین‌گونه با ارزیابی خود به تعیین بهترین و آرمانی‌ترین شکل حکومت می‌پردازد. همچنین روان‌شناس، رفتار انسانی را توصیف می‌کند اما فیلسوف در ارزیابی خود به تشخیص رفتار خوب از بد و اینکه زندگی ارزش زیستن دارد یا نه، بحث می‌کند. قلمرو اصلی فلسفه که در کتاب حاضر آمده است: شناخت‌شناسی و منطق، اخلاق و فلسفه، فلسفه‌ی سیاسی و حقوقی، فلسفه‌ی مذهب و مابعدالطبیعه بخش‌پایانی «بخش ششم» به اختصار به تلخیص انواع مهم مکاتب فلسفه می‌پردازد. قرائت دقیق محتوای کتاب، نظری درباره‌ی ماهیت فلسفه و حدود آن فراهم خواهد نمود و خواننده را قادر خواهد ساخت که در هر یک از قلمرو فلسفه که بیشتر مورد علاقه‌ی او است؛ خوض و غور کند. با این همه هر بخش جداگانه مطابق با علاقه و خواست خواننده، مستقلاً می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.